

BIULETYN

Nr 19 (995), 27 lutego 2013 © PISM

Redakcja: Marcin Zaborowski (redaktor naczelny) • Katarzyna Staniewska (sekretarz redakcji)
Jarosław Ćwiek-Karpowicz • Beata Górka-Winter • Artur Gradziuk • Roderick Parkes • Beata Wojna

Jak wykorzystać zaangażowanie Białorusi w Wymiarze Północnym do polepszenia jej relacji z Unią Europejską i Polską?

Anna Maria Dwyer

Choć Białoruś nie jest krajem członkowskim Wymiaru Północnego, od kilku lat uczestniczy we współpracy logistycznej i transportowej oraz w dziedzinie ochrony środowiska związanej z tym programem. Przyznanie jej statusu obserwatora umożliwiłoby realizację istotnych z punktu widzenia Unii Europejskiej projektów w zakresie współpracy regionalnej, energetycznej czy transferu dobrych praktyk. Polska powinna poprzeć szersze włączenie Białorusi w prace Wymiaru Północnego, co w dalszej perspektywie może się przyczynić do polepszenia relacji tego państwa z krajami UE oraz jego aktywniejszego uczestnictwa w Partnerstwie Wschodnim.

Funkcjonowanie Wymiaru Północnego. Wymiar Północny powstał w 1997 r. z inicjatywy Finlandii jako platforma współpracy unijnych krajów regionu Morza Bałtyckiego, Norwegii, Islandii oraz Rosji. Funkcjonujące w ramach Wymiaru cztery partnerstwa koncentrują się na współdziałaniu państw w dziedzinie środowiska (NDEP), kultury (NDPC), zdrowia publicznego i opieki społecznej (NDPHS) oraz transportu i logistyki (NDPTL). Wymiar Północny wydaje się komplementarny wobec innych programów (np. Partnerstwa Wschodniego), gdyż z jednej strony koncentruje się na sprawach traktowanych przez nie dotąd marginalnie (przeciwdziałanie epidemiom i profilaktyka zdrowotna, finansowanie działalności artystycznej i kulturalnej), a z drugiej uzupełnia współpracę w kwestiach kluczowych dla Unii i jej sąsiadów (jak np. rozwój infrastruktury transportowej przez przyspieszenie realizacji i zwiększenie liczby głównych inwestycji w regionie).

Finansowanie Wymiaru Północnego (podobnie jak i Partnerstwa Wschodniego) zakłada szeroką współpracę różnych podmiotów międzynarodowych: Unii Europejskiej, krajów partnerskich, instytucji finansowych takich jak Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, Europejski Bank Inwestycyjny, Nordycki Bank Inwestycyjny czy Bank Światowy, a także organizacji pozarządowych i sektora prywatnego. Oznacza to, że rozwój tego programu zależy nie tylko od zaangażowania finansowego państw członkowskich, ale także od wsparcia innych podmiotów międzynarodowych.

Korzyści dla Białorusi. Choć Białoruś nie ma jeszcze statusu obserwatora w Wymiarze Północnym, od 2009 r. uczestniczy w pracach partnerstwa w dziedzinie środowiska oraz partnerstwa w dziedzinie transportu i logistyki. Władze Białorusi liczą na to, że dzięki rozbudowie sieci transportowych (przez jej terytorium przechodzą dwa korytarze transportowe ważne z punktu widzenia UE: Kłajpeda–Wilno–Mińsk oraz Berlin–Warszawa–Mińsk–Moskwa) ich kraj stanie się centrum logistyczno-spedycyjnym dla firm handlujących z podmiotami z unii celnej Rosji, Białorusi i Kazachstanu.

Dla państw UE szczególnie ważne jest dotychczasowe zaangażowanie Białorusi w prace Wymiaru Północnego w obszarze środowiska, tym bardziej że zanieczyszczenie jej rzek ma bezpośredni wpływ na Bałtyk – akwen wspólny dla wielu państw Unii (białoruskie rzeki należą do jego zlewiska). W 2012 r. na cele środowiskowe Białoruś dostała w ramach NDEP 1 mln euro. Ponadto w ramach tego partnerstwa planuje się budowę trzech oczyszczalni ścieków w Witebsku, Grodnie i Brześciu (każdy z tych projektów zostanie dofinansowany kwotą 2 mln euro, co stanowi ok. 10% wartości inwestycji). Warto zauważyć, że w ich finansowanie zaangażowanych jest wielu partnerów: oczyszczalnia w Witebsku ma otrzymać dodatkowe środki z Nordyckiego Banku Inwestycyjnego, rządu Austrii, Szwedzkiej Agencji na

rzecz Rozwoju Współpracy Międzynarodowej oraz funduszy technicznych Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju, z kolei inwestycja w Grodnie uzyskała dodatkowe finansowanie z grantów technicznych Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju.

Uczestnictwo Białorusi w pracach WP jest korzystne dla Unii również dlatego, że pozwala na podejmowanie wspólnych starań w sprawie zwiększenia ilości dogodnych połączeń transportowych z sąsiadami (co w przyszłości będzie miało pozytywny wpływ na rozwój handlu i kontaktów międzyludzkich) czy zapobiegania problemom z dostawami energii w regionie, związanym np. z brakiem infrastruktury przesyłowej. Również dla unijnych państw sąsiadujących z Białorusią współpraca w ramach WP jest niezwykle ważna, choćby ze względu na dodatkowe możliwości modernizowania wspólnej infrastruktury granicznej i transportowej.

Wnioski i rekomendacje dla Polski i UE. Wymiar Północny ze względu na swoją specyfikę jest jedną z najbardziej nastawionych na techniczną współpracę unijnych inicjatyw. Należy zatem w większym stopniu wykorzystać ten program do tworzenia wspólnych projektów z Białorusią, zwłaszcza w okresie napiętych stosunków na linii Bruksela–Mińsk. Inicjatywa ta może bowiem zwiększyć możliwości współpracy technicznej z białoruskimi władzami, przede wszystkim lokalnymi, np. przez wsparcie dla ważnych inwestycji regionalnych jak oczyszczalnie ścieków. Znaczenie współpracy z Białorusią w ramach WP wynika również z tego, że opiera się ona na wartościach takich jak dobre zarządzanie, partnerstwo czy spójność społeczna, a Unia ma niewielkie możliwości ich przekazywania za pośrednictwem innych inicjatyw ze względu na ograniczoną współpracę polityczną z władzami w Mińsku.

Warto jednak zauważyć, że jak dotąd w ramach NDEP nie zrealizowano wspólnie z Białorusią ani jednego projektu z dziedziny bezpieczeństwa nuklearnego. Niewątpliwie, wraz z postępami w budowie elektrowni atomowej w obwodzie grodzieńskim (oddanie do użytku pierwszego reaktora przewidziano na 2016 r.) będzie wzrastała potrzeba zacieśnienia współpracy w celu informowania o ewentualnych zagrożeniach w związku z powstaniem pierwszej na Białorusi inwestycji tego typu. Zagwarantuje to także unijnym krajom członkowskim dodatkowe możliwości kontroli tego projektu, mogącego stanowić zagrożenie ekologiczne dla regionu.

Co ważne, działania w ramach Wymiaru Północnego, np. rozbudowa korytarzy transportowych czy infrastruktury chroniącej środowisko, wpisują się również w inne założenia Partnerstwa Wschodniego, takie jak integracja gospodarcza i regionalna oraz konwergencja z politykami europejskimi – transportową, społeczną czy w zakresie ochrony środowiska. Wskazane byłoby zatem koordynowanie projektów realizowanych w ramach obu inicjatyw w celu osiągnięcia jak największego efektu skali i objęcia Białorusi szeroką współpracą.

Unia Europejska powinna również wykorzystać fakt, że zaangażowaniu Białorusi w prace Wymiaru Północnego sprzyja Rosja. Władze tego kraju wielokrotnie wyrażały nadzieję, że Białoruś uzyska status obserwatora w WP. Dla strony rosyjskiej włączenie Białorusi w prace Wymiaru jest ważne nie tylko z powodów politycznych, ale także logistycznych, gdyż przez ten kraj przechodzi część łączących Rosję i UE szlaków transportowych (w tym również energetycznych i surowcowych). Dzięki wspólnemu realizowaniu projektów w tym zakresie Rosja gwarantuje sobie zatem spójny rozwój infrastruktury komunikacyjnej łączącej ją z Unią.

Równocześnie UE, angażując Białoruś we wspólne dla niej i Rosji projekty, może się spodziewać, że oba kraje wykorzystają dialog regionalny do poszerzenia współpracy np. w dziedzinie ochrony środowiska i zdrowia, tym bardziej że mają one podobne problemy związane z zanieczyszczeniem wód i powietrza czy zdrowiem i dobrobytem społecznym. Pozwoliłoby to Unii na zastosowanie zbliżonych mechanizmów współdziałania z Rosją i z Białorusią. Współpraca wielostronna umożliwi również skuteczniejszą walkę z zagrożeniami w tych obszarach. Unia Europejska powinna zatem rozważyć zaproszenie Białorusi do prac w ramach partnerstwa zdrowia publicznego i opieki społecznej. Założenia NDPHS takie jak ograniczenie rozprzestrzeniania się chorób zakaźnych i zapobieganie nawykowi sprzyjającym chorobom niezakaźnym wpisują się także w priorytety polskiej pomocy rozwojowej dla Białorusi.

Poza tym w ramach Wymiaru Północnego można w większym stopniu angażować Białoruś we współpracę kulturalną. Współpraca w ramach NDPC, ze względu na wspólną historię, jest szczególnie istotna dla Polski (ale także Litwy) i może uzupełniać dotychczasowe działania polskiego rządu w celu ochrony i promocji wspólnego dziedzictwa kulturowego.